

P. MÁRKUS KATALIN

Szótárdidaktika a közoktatásban

Idegen nyelvet oktató tanárok szótárhasználati szokásai és a szótárhasználat oktatásának gyakorlata – egy kvantitatív kutatás eredményei

Kivonat:

Jelen tanulmány egy tanulmányorozat lezárásának tekinthető, amelyben igyekeztem speciális igényekre szabott szótárak, valamint segédanyagok (például szótárhasználati munkafüzetek) oktatásba történő beépítésének lehetőségeit bemutatni. Zárásként egy kvantitatív felmérés eredményét közölve, gyakorló tanárok szótárhasználati szokásait és szótárdidaktikához fűződő kapcsolatát igyekszem ismertetni: a kutatási eredmények alapján a válaszadók jelentős részének van nyomtatott szótára, de csupán töredéke fizet elő online szótárra. Emellett azonban erősödni látszik a digitális szótárak mobileszközökön történő használata. Az oktatás oldaláról kiderült, hogy a legtöbben autodidakta módon sajátították el a használati készségeket, mégis szoktak szótárhasználatot tanítani: rendszeres szótárhasználati foglalkozásokat rendkívül kevesen tartanak; a legtöbben csupán évente néhányszor veszik elő a szótárakat tanórán. Az alábbi kutatás eredményei árnyaltabban határozzák meg a jövőbeli fejlesztendő területeket, egyben irányt szabnak az új tanulási módszereknek.

Kulcsszavak: szótárhasználat, szótárdidaktika, referenciaművek, oktatási segédanyagok

Bevezetés

A szótárnak (legyen az egynyelvű vagy kétnyelvű) mint a diákok által leggyakrabban használt eszköznek, kulcsfontosságú szerepe van az idegen nyelvek tanulásánál és a nyelvtudás fejlesztésénél (Lew, 2016; Nied Curcio, 2022; Margalitadze & Meladze, 2023). Ennek jelentőségét, valamint a lexikográfiai tevékenységek társadalomban betöltött jelentős szerepét már 1975-ben, az Európai Biztonsági és Együttműködési Konferencia Helsinki Záróokmányában is elismerték. A dokumentumban kiemelik az idegen nyelvek és kultúrák tanulmányozásának fontosságát mint a népek közötti kommunikáció bővítésének fontos eszközét, valamint a nemzetközi együttműködés erősítését, amelyet a lexikográfia területén dolgozó szakértők munkájukkal nagymértékben támogathatnak. Ennek okán a lexikográfiai szakemberek közti együttműködésnek is kiemelkedő szerepe van, hiszen ezáltal új általános és szakszótárak keletkezhetnek egyre több nyelv, illetve nyelvpár bevonásával (CSCE, 1975). A szótárak az említett időszak óta hatalmas változáson mentek keresztül, amelyet a számí-

tógép és a világháló által nyújtott lehetőségek is tovább támogattak (erről bővebben P. Márkus, 2019a). Emellett kiemelendő jelentőségű még az oktatás és a szótárhasználat kapcsolata, amelyre a dokumentum szintén rámutat (CSCE, 1975). A szótárdidaktika oktatásba történő integrálását napjainkra többféle új szótártípus és segédanyag könnyíti meg (ennek kapcsán a hazai és nemzetközi viszonylat részletesebb elemzését és példákért lásd Bae & Nesi, 2014; Fajt, 2022; Fóris, 2018; Gonda, 2009; Leaney, 2007; Lew, 2004; Lew & de Schryver, 2014; Magay, 2006; Margalitadze, 2018; P. Márkus, 2019a; 2020a; 2020b).

Jelen tanulmány egy 2018 óta megjelenő tanulmányosorozat lezárásának tekinthető (P. Márkus, 2018: *Szótárhasználati munkafüzetek az oktatásban – Gyerekszótárak*; 2019b: *Szótárhasználati munkafüzetek az oktatásban – használatban a Tanulószótárak*; 2020c: *A lexikográfia oktatásának lehetőségei a felsőoktatásban*; 2022: *Jógyakorlatok szerepe a szótárhasználatban*). A sorozatban igyekeztem speciális igényekre szabott szótárak, valamint segédanyagok (például tanulószótárak, gyerekszótárak, szótárhasználati munkafüzetek) köz- és felsőoktatásba történő beépítésének lehetőségeit bemutatni különböző szótárdidaktikai módszerek bevonásával. Jelen tanulmányban, zárásként egy felmérés eredményét közölve, gyakorló tanárok szótárhasználati és szótárdidaktikához fűződő kapcsolatát vázolom fel. A kvantitatív kutatás a szótárhasználat intézményi keretek között történő oktatásába ad bepillantást, rávilágítva azokra a területekre, ahol a nyelvtanulás során előkerülnek a szótárak. Az alábbi kutatás eredményei árnyaltabban határozzák meg a jövőbeli fejlesztendő területeket, egyben irányt szabnak az új tanulási módszereknek (például az online források oktatásba történő bevonása kapcsán).

Elméleti háttér

Bár a szótárak szerkezetüket, tartalmukat, megjelenésüket és médiumukat tekintve folyamatosan változnak – különösen a globalizáció és a digitalizáció következtében – a társadalom és az egyén számára betöltött jelentőségük semmiképpen nem csökkent (Lew & de Schryver, 2014; Rundell, 2015; Margalitadze, 2018). A szótárak, lexikonok és egyéb referenciaművek nem kizárólag a fordítás és az idegen nyelv elsajátításának kulcsfontosságú eszközei, használatuk új információk megszerzésének, valamint az általános tudáshoz való hozzáférésnek egyik legalapvetőbb módszereit is támogatják. Jelentőségüket az Európa Tanács is elismeri nyelvpolitikájában, amely a többnyelvűségre, valamint az élethosszig tartó tanulásra helyezi a hangsúlyt, hiszen kiemeli, hogy a referenciaművek használata, illetve a hozzájuk kapcsolódó keresési stratégiák alkalmazása alapvető fontosságú (Európa Tanács, 2018). Intézményi szempontból az oktatást szabályozó dokumentumok – mind az anyanyelvi, mind az idegennyelv-oktatásban – több európai országban is rámutatnak a szótárak helyes használatának fontosságára, szerepüket kiemelik az élethosszig tartó tanulás folyamatában (Fajt & P. Márkus, 2023; Leaney, 2007; Nied Curcio, 2022; P. Márkus, 2020d). Napjainkban, a lexikográfiai források színes kínálata mellett különösen fontos a jó minőségű források felkutatásának és felismerésének képessége, a kritikai szemléletmód, valamint az, hogy a diákok egy konkrét helyzetben és kontextusban előre meghatározott kritériumok alapján el tudják dönteni, hogy egy adott feladathoz milyen források a

legmegfelelőbbek. A média- és információműveltség (jelen tanulmányt érintően a szótárak megfelelő használatának) fejlesztése alapvető tanulási stratégia, mégis az oktatási rendszerben általában a perifériára szorul (Nied Curcio, 2022; P. Márkus, 2020d; P. Márkus & Dringó-Horváth, 2023).

Korábbi évekre visszatekintve megállapíthatjuk, hogy míg a kétnyelvű szótár a nyelvtani-fordítási nyelvtanulási módszerben magától értetődő segédeszköz volt, addig például az audiolingvális és audiovizuális módszerekben ki volt tiltva az osztályteremből. A kommunikatív módszerek alkalmazása során sem használhattak a tanulók kétnyelvű szótárakat – szükség esetén az egynyelvű szótár volt a javasolt alternatíva. A tiltást az a széles körben elterjedt vélemény indokolta, hogy a szótárak használata gátolja a kommunikatív idegennyelv-oktatás céljait (vö. Richards & Rodgers, 2014). A valós „tanulási gyakorlat” után kutatva mindig kiderült, hogy szinte minden diák, minden egyes nap használ és használt szótárt a nyelvtanulási folyamatában (vö. Snell-Hornby, 1987; Augustyn, 2013; Margalitadze, 2020), azonban e módszerben tiltott szerepe miatt, a tanulók ezen segédeszközök használatáról csupán autodidakta módon szereztek ismereteket. Elmaradt tehát a szótárhasználat idegennyelv-órákba beépített, gyakorlati, rendszeres és strukturált oktatása. A használók a szótárban történő információk keresése közben legtöbbször intuíciójukra támaszkodtak, hiszen nem ismerték azon lexikográfiai elveket, amelyek mentén a szótárban a gyors és hatékony keresés megvalósulhat. Az ezredfordulón a szótárak használatának szerepe az idegennyelv-oktatásban a Közös európai referenciakeret (KER) 2001-es megjelenésével ismét fontosabbá vált (annak magyar fordítását lásd: KER, 2002), mivel az idegennyelv-oktatás célja nemcsak a nyelvi kompetencia fejlesztése, hanem az idegen nyelvi helyzetekben, kontextusokban való sikeres boldogulás is. A tanulói autonómia, a nyelvi tudatosság és a különböző stratégiák használata egyre fontosabbá válik, emellett kutatások egyre inkább alátámasztják, hogy a szótárak és azok hatékony használata nélkülözhetetlen az idegen nyelv elsajátításához, valamint az élethosszig tartó tanuláshoz (Bae & Nesi, 2014; Lew, 2004). Ezen változások következményeként, a hivatalos oktatási anyagokban (például Magyarországon a Nemzeti alaptantervben) is találunk a szótárhasználatra vonatkozó ajánlásokat, irányelveket – a szótárak használata tehát hivatalosan is „engedélyezett és javasolt” (vö. Fóris, 2004; Leaney, 2007; P. Márkus, 2020d; Nied Curcio, 2022; P. Márkus, 2020a; 2020b).

Az említett pozitív változások ellenére, a szótárak és a referenciaművek használata még mindig elhanyagolt terület az idegennyelv-oktatásban, amit talán a korábbi évek negatív gyakorlata idézett elő. Sok tanár meg van győződve arról, hogy a szótárak használata és annak tanítása túl sok időt vesz igénybe, ráadásul megszakítja a tanteremi tanítási gyakorlatot, tehát a szótárhasználat legtöbbször csak a tanórán kívül lehetséges. Mindez természetesen azt vonja maga után, hogy a tanuló szótárhasználat közben magára van utalva, így hiányoznak a szótárak használatával kapcsolatos alapvető ismeretei, készségei és keresési stratégiái. Még akkor is igaz ez, ha az oktatási dokumentumok elvárják, hogy a nyelvtanár mutasson be különböző referenciaműveket, majd magyarázza el azok használatát. Felmérések szerint a tanárok szeretnék jobban bevonni a szótárakat az oktatásba, szeretnék tanítani a szótárhasználatot, azonban sokszor nem érzik magukat kompetensnek ebben, hiszen maguk is autodidakta módon sajátították el a szótárhasználat készségét (Dringó-Horváth et al., 2020; P. Márkus, 2019b; 2020c; P. Márkus et al., 2023).

Azt is meg kell jegyeznünk, hogy a tanárok viszonylag kevés támogatást kapnak ezen a téren, képzésekre és megfelelő segédanyagokra lenne szükségük ennek támogatásához. A közoktatásban használt tankönyvek feladatai gyakran csupán olyan utasításokat tartalmaznak, mint „dolgozz szótár segítségével”, „használd a szótárt a feladat megoldásához” vagy „a szótárad segít neked a megoldásban” – amely utasítások túl általánosak és szótáridaktikai szempontból nem segítenek (Leaney, 2007; P. Márkus & Fajt, 2021; P. Márkus et al., 2023). A szótárhasználat oktatása anyanyelvi órákon a fent példaként említett utasítások segítségével már az általános iskolában elkezdődik (megjegyzendő: gyakran csak az ábécérend elsajátítására vagy ismeretlen szó, esetleg kifejezés jelentésének megkeresésére használják a szótárt), így az idegennyelv-tanárok gyakran természetesnek veszik, hogy a tanulók az említett órákon korábban már megtanulták a szótár használatát, ezt a tudást már gyakorlatban is tudják alkalmazni az idegennyelv-tanulásban (vö. Dringó-Horváth et al., 2020; Nied Curcio, 2022; P. Márkus et al., 2021; P. Márkus, 2020c). Ráadásul ami az online szótárakat és lexikográfiai alkalmazásokat (pl. szótáralkalmazásokat) illeti, ezek szerepe még marginálisabb, annak ellenére, hogy jól tudjuk, a diákok minden nap használnak online szótárakat mobilkészülükön vagy számítógépeken, tehát fontos lenne megmutatni nekik azok gyakorlati használatát és felhívni a figyelmüket a megbízható minőségű referenciaművekre (Leaney, 2007; Lew & Galas, 2008; Nied Curcio, 2022; P. Márkus et al., 2023). Az idegennyelv-tanárok gyakran meg vannak győződve arról, hogy a digitális bennszülöttek sokkal jobban tudják használni az online szótárakat és alkalmazásokat, emiatt az online szótárak használatának tanítása teljesen kizorul a tanteremből.

Jelen tanulmány középpontjában a szótárhasználat és annak oktatása áll. A szótárhasználat kutatása mint önálló kutatási terület az 1990-es évektől kezdve egyre nagyobb jelentőségre tett szert. A publikált tanulmányokat áttekintve, a szótárhasználat empirikus kutatásának jelentős részét lexikográfusok és a lexikográfia elméleti kérdéseivel foglalkozó kutatók végzik (ehhez kapcsolódóan a kutatások rövid gyűjteményét lásd Dringó-Horváth et al., 2020; Nied Curcio, 2022). Mára már több mint 250 empirikus tanulmány létezik a szótárhasználat idegennyelv-oktatásban betöltött szerepének fontosságáról (erről bővebben Nied Curcio, 2022, p. 73). A szótáridaktikára fókuszáló felmérések nemzetközi szinten viszonylag kisebb számban jelennek meg, a hazai kutatásokat tekintve azonban még jobban érezhető ez a hiány. Jelen kutatás az említett hiányosan feltérképezett területet igyekszik felfedezni, a szótárhasználati szokások és attitűdök mellett a szótárhasználat oktatásba történő bevonásáról igyekszik képet alkotni (korábbi magyarországi és nemzetközi szótárhasználati kutatásokat illetően lásd például Dringó-Horváth et al., 2020; Gaál, 2022; Nied Curcio, 2022; P. Márkus et al., 2023).

A kutatás módszertana

A kutatás során idegen nyelvet tanító tanárokat kérdeztünk meg, a mintánkba összesen 186 fő került, amelyből 142 nő és 44 férfi volt. A válaszadók közül 85,5%-nak (n=159) több mint 10 év, 4,8%-nak (n=9) 6–10 év, 4,3%-nak (n=8) 1–5 év, 5,4%-nak (n=10) kevesebb mint 1 év tanítási tapasztalata volt. A kérdőívben a válaszadókat a korábbi oktatási gyakorlatukkal kapcsolatban a különböző oktatási szinteken szerzett tapasztalatról is megkérdeztük: 17,2%-nak (n=32) van magántanári, 43,5%-nak

(n=81) általános iskolai, 51,6%-nak (n=91) középiskolai, és 5,9%-nak (n=11) közszférán kívüli idegennyelv-oktatási tapasztalata. Az oktatott nyelvek szerinti megoszlást is megkérdeztük, amelynek ismertetése előtt fontos kiemelni, hogy a tanárok egy része csupán egy, másik része több (idegen nyelv) szakkal is rendelkezik. Mindezek alapján a válaszadók felének (n=93) egyik vagy egyetlen szakja az angol, 56%-ának (n=105) egyik vagy egyetlen szakja a német, 4,3%-ának (n=8) az egyik vagy egyetlen szakja a francia, 3,8%-nak (n=7) az egyik vagy egyetlen szakja az olasz, 9,1%-ának (n=17) az egyik vagy egyetlen szakja az orosz, és 7%-nak (n=13) valamilyen egyéb, más idegen nyelv szakja (is) volt. A felmérésben részt vett válaszadók az ország különböző pontjairól csatlakoztak a kutatáshoz, részletesebb statisztika nem készült.

A kutatási eszköz egy korábban már alkalmazott kérdőív volt (lásd Dringó-Horváth et al., 2020), amelynek nem teljes egészét, hanem csak egyes részeit vettük át. Mindezek fényében gyűjtöttünk adatot arról, hogy maguk a válaszadók milyen szótártípusokat, illetve milyen elektronikus eszközön használnak szótárt. A szótárhasználati szokásokat egy háromfokú 1-től 3-ig terjedő Likert-skálán mértük, ahol a számok jelentése: „1 – soha”, a „2 – időnként” a „3 – rendszeresen”. Emellett a válaszadók szótárhasználatával kapcsolatos tanítási tapasztalataira és módszereire, illetve mindezek tanórákba való integrálására is rákérdeztünk.

Az adatgyűjtés 2022 őszén zajlott online formában (Google Forms felmérés-adminisztrációs szoftver segítségével). A kutatást egy neves szótárkiadó bonyolította le – a kérdőív terjesztését, valamint megosztását is a kiadó végezte. Szótárakért felelős kiadó lévén a szótárhasználati felmérés eredményeit ez befolyásolhatta. A kutatásban való részvétel teljes mértékben önkéntes formában történt és a kitöltés is anonim volt. A begyűjtött adatokat SPSS 28.0 statisztikai elemző szoftver segítségével elemeztük és az elemzés során leíró statisztikákat (átlagok és azok szórásának kiszámítása) használtunk (Takács, 2016, 2017; T. Kárász et al., 2022).

Eredmények

Az eredmények ismertetésénél először a válaszadók szótárhasználati szokásait, majd a szótárdidaktikával összefüggő eredményeket közöljük.

A válaszadók saját szótárhasználati szokásai

Az eredmények elemzése a válaszadók által birtokolt szótártípusokkal kezdődik, amelyet az 1. táblázat foglal össze.

1. táblázat

A válaszadók szótárjai

SZÓTÁRTÍPUS	fő	%
1. nyomtatott szótár	145	78%
2. offline (letölthető) szótáralkalmazás mobil eszközön, illetve szótárprogram számítógépen	38	20%
3. online-szótár-előfizetés	9	5%
4. egyéb fordítási segédeszköz (pl. fordítógép, fordítótoll)	2	1%

A különböző szótártípusok közül, a válaszadók jelentős részének (78%) van nyomtatott szótára. Ez többek között azzal magyarázható, hogy az oktatásban a nyomtatott szótárak jelenléte elvárt és kézenfekvő megoldásnak tűnik. Az iskolai könyvtárok polcáról a szótárak egyszerűen bevihetők az osztályterembe, illetve a nyomtatott forma lehetővé teszi a klasszikus szócikkek gyors és hatékony szemléltetését. A válaszadók 20%-a rendelkezik valamilyen mobil eszközön vagy számítógépen telepített offline szótáralkalmazással is. A korábbi felmérésekkel összehasonlítva ez a szám jóval alacsonyabb (vö. Kosem et al., 2018; Dringó-Horváth et al., 2020), aminek oka lehet az egyre könnyebben hozzáférhető, stabilabb és megbízhatóbb internetelés, ami lehetővé teszi az ingyenes, online szótárak kényelmes és gyors használatát. Emellett sokat változott a szótárak elérhetősége is, nem szükséges applikációkkal és szótárprogramokkal terhelni elektronikus eszközeinket, hiszen mára például a Chrome, a Safari és a Bing is egy kattintással hozzáférhetővé teszi a szavak interneten történő azonnali lefordítását, amely a pop-up szótárak felületéhez hasonlóan működik. A válaszadók közül 2 fő egyéb előfizetést igénylő, fordítási segédeszközzel is rendelkezik, és csupán 9 fő fizet elő valamilyen online szótárra, ami megerősíti a korábbi kutatásokban mért rendkívül alacsony fizetési hajlandóságot (a legtöbb válaszadó ingyenes online szótárt használ) (vö. Gaál, 2016; Dringó-Horváth, 2017, P. Márkus et al., 2023).

A fenti adatok csupán a válaszadók által birtokolt szótárakra vonatkoznak, a következőkben a különböző típusokra bontva láthatjuk (2. és 3. táblázat), hogy mely szótártípusok, szótárként alkalmazott eszközök használata a leggyakoribb. A különböző típusok használatának gyakoriságát egy háromfokú Likert-skálán mértük (ahol 1 = „soha”, 2 = „időnként”, 3 = „rendszeresen”).

2. táblázat

Egy- és kétnyelvű szótárak használatának gyakorisága

Szótártípus	Átlag	Szórás
1. Kétnyelvű szótár	2,58	0,58
2. Egynyelvű szótár	2,37	0,64

Az egy- és kétnyelvű szótárhasználathoz kapcsolódó adatok (2. táblázat) igazolják a korábbi kimutatásokat, hiszen a mintában szereplők több éve oktató tanárok, tehát feltételezhetően magas nyelvi szinten állnak, mégis gyakrabban használnak kétnyelvű szótárakat mindennapi tevékenységeik során (ezt korábbi kutatások is igazolják, például Atkins & Varantola, 1997; Hartmann, 1999; Jakubowski, 2001; Lew, 2004; Kosem et al., 2018).

Az egy- és kétnyelvű szótárak után nézzük meg, hogy az egyéb altípusokat, illetve szótárként használt eszközöket milyen gyakorisággal alkalmazzák a válaszadók (3. táblázat).

3. táblázat

A válaszadók által használt szótárak

Szótártípus – szótárként használt eszköz	Átlag	Szórás
1. Online szótár (valamilyen weboldalon)	2,56	0,54
2. Nyomtatott szótár	2,46	0,60
3. Keresőprogram (pl. rákeres a szóra vagy kifejezésre az interneten)	2,17	0,64
4. Offline (letölthető) telefonos szótáralkalmazás / mobilapplikáció	1,49	0,70
5. Fordítóprogram (pl. Google Translate)	1,47	0,61
6. Offline (letölthető) digitális szótárprogram számítógépen	1,39	0,63
7. Szótárként egyéb fordítási segédeszköz (pl. fordítógép, fordítótoll)	1,06	0,27

A szótárak használatára vonatkozó adatok (3. táblázat) jól mutatják, hogy jóllehet, a válaszadók legnagyobb része rendelkezik nyomtatott szótárral, használatuk ezen felmérésben csak a második helyre szorult, hiszen a nyelvtanárok körében az online (internetes) szótárak valamivel népszerűbbek. Ritkábban ugyan, de keresőprogramokat (például Google) is használnak szótározás céljából. Az adatok alapján azt is láthatjuk, hogy a szótárapplikációk kevésbé népszerűek, mint az online szótárak. A fordítóprogramok, segédeszközök, valamint offline digitális szótárak használata pedig már rendkívül alacsony, szinte soha nem használják őket. Az eredmények valószínűleg azzal magyarázhatók, hogy a válaszadók tanítási gyakorlatuk során az online, illetve a nyomtatott szótárak kínálta lehetőségeket tudják legjobban és leghatékonyabban kihasználni. A keresőprogramok (például a Google internetes keresőrendszer) szótárként történő gyakori használata szintén nem meglepő, hiszen láthatjuk korábbi felmérések eredményeiből is, hogy abban az esetben, ha egy szó keresése az online szótárban sikertelen, akkor a használók egy keresőprogramhoz fordulnak, amely nagy biztonsággal elvezeti őket a szó pontos jelentéséhez (vö. Kosem et al., 2018; Nied Curcio, 2022; P. Márkus et al., 2023). Az internetes keresőrendszerek fejlesztői (például Google) erre reagálva igyekeznek ezen keresési igényeket minél széleskörűbben kiszolgálni. A keresőrendszer képes automatikusan azonosítani, ha egy szó jelentését keresi a használó, így sokszor elég csak a keresett szót beírni a keresőmezőbe, amire válaszul a szó jelentése azonnal megjelenik, valamint online szótárakat is listáz a rendszer. Ezen fejlesztések a nyelvtanulót arra ösztönözhetik, hogy nem az online szótárhoz fordul elsőként segítségért.

Mindezek után a digitális szótárakhoz kapcsolódó eszközhasználat gyakoriságát is egy háromfokú Likert-skálával tettük mérhetővé (lásd 4. táblázat).

4. táblázat

Milyen eszközön használják a válaszadók az digitális szótárakat

Eszköz	Átlag	Szórás
1. Laptop	2,75	0,48
2. Okostelefon	2,39	0,70
3. Asztali számítógép	1,95	0,86

4. Tablet	1,41	0,62
5. E-book-olvasó	1,07	0,33
6. Okosóra	1,03	0,20

Korábbi kutatásokkal megegyezően (vö. Kosem et al., 2018; Nied Curcio, 2022; P. Márkus et al., 2023) erősödik a mobileszközök használata (például laptop, okostelefon) ezen a téren, amelyet az asztali számítógép követ. A mobileszközök egyre erősebb térnyerése nem meglepő, hiszen ezen szótárazási forma nagy előnye a tartózkodási helyhez nem kötött használat (vö. Gaál, 2016; Dringó-Horváth, 2017; Kosem et al., 2018), azonban digitális szótárakat tableteken csak elszórva használnak a válaszadók, míg e-book-olvasón és okosórán szinte soha nem szótáraznak.

A szótárhasználat oktatása

A fenti eredmények mellett kíváncsiak voltunk arra is, hogy a válaszadóink milyen szótártípusokat használnak diákjaikkal tanórán (5. táblázat). Az eredmények azt mutatják, hogy a weblapon elérhető szótárak (mobilon és laptpon), illetve a nyomtatott, papíralapú szótárak a leggyakrabban használt szótártípusok. A papírszótárak tanítási gyakorlatban való népszerűségét korábban már említettük, örvendetes tény azonban, hogy a tanórákon az online szótárak használata is ilyen markánsan jelen van. A korábbi, nyelvszakon és tanárszakon frissen diplomázott diákok körében végzett felmérésekhez képest ez biztató eredmény, hiszen a közoktatásban az idegennyelv-nyelvórákon a keresőprogramok használata azon eredmények alapján már megelőzte a papírszótárak használatát (Dringó-Horváth et al., 2020; P. Márkus et al., 2023). Jelen felmérés eredményeiben a keresőmotorok használata (pl. Google-kereső) sokkal ritkább, még kevésbé gyakori az offline letölthető mobilalkalációk használata és szinte teljesen elhanyagolható, hogy a válaszadók tanórákon fordítóprogramokat (pl. Google Translate) vagy offline letölthető digitális szótárprogramot használjanak.

5. táblázat

A válaszadók által nyelvórán használt szótárak

Szótártípus – szótárként használt eszköz	Átlag	Szórás
Nyelvórákon online szótárt használunk (valamilyen weboldalon) – bármilyen eszközről (pl. mobil, laptop).	2,22	0,64
Nyelvórákon nyomtatott, papíralapú szótárt használunk.	2,20	0,57
Nyelvórákon keresőprogramot használunk (pl. keresés az interneten).	1,86	0,68
Nyelvórákon offline (letölthető) mobilalkalációt használunk okostelefonon.	1,39	0,63
Nyelvórákon fordítóprogramot használunk (pl. Google Translate).	1,23	0,50
Nyelvórákon offline (letölthető) digitális szótárprogramot használunk számítógépen.	1,22	0,49

Ez tehát jól tükrözi, hogy a sokéves tapasztalattal rendelkező válaszadók az online, valamint a nyomtatott szótárak szerepét tartják fontosnak tanítási gyakorlatukban, ami megfelelően támogatja a szótáridaktikai módszerek hatékony alkalmazását.

Az elemzés következő szakaszában azt vizsgáltuk meg, hogy a válaszadók milyen célokra használják fel tanóráikon a szótárt (lásd 6. táblázat).

6. táblázat

A tudatos szótárhasználat gyakoroltatása (indirekt szótárhasználói feladatok)

Célok, feladatok	Átlag	Szórás
Diákjaimmal a tanórán szövegalkotáshoz, levélíráshoz használunk szótárt.	2,41	0,68
Diákjaimmal a tanórán szókinccsfejlesztés során használunk szótárt.	2,25	0,67
Diákjaimmal a tanórán, amikor nem ismerik egy szó jelentését, kikeressük az információt a szótárból.	2,17	0,59
Diákjaimmal a tanórán szövegértési feladatoknál használunk szótárt.	2,10	0,66
Diákjaimmal a tanórán a helyesírás ellenőrzéséhez használunk szótárt.	1,78	0,58
Diákjaimmal a tanórán, amikor nem ismerik egy szó kiejtését, kikeressük az információt a szótárból.	1,76	0,70
Diákjaimmal a tanórán nyelvtani információkat keresünk ki szótárból.	1,49	0,57

Az adatok jól szemléltetik, hogy a válaszadók klasszikus szövegalkotási tevékenységek esetében (pl. levélírás, esszéírás), illetve szókinccsfejlesztési gyakorlatoknál használják leggyakrabban a tanórákon szótárt. Emellett időnként ismeretlen szavak kikeresésére, valamint szövegértésre is használják ezen referenciaműveket. A kapott eredmény az általános szótáridaktikai elvekkel ellentétes képet mutat, hiszen a szótárhasználat oktatásának mindig a passzív használat módszereinek ismertetésével kell kezdődnie – ha a cél, hogy a szótárban való keresés a szövegek megértését szolgálja. Ezért javasolt például, hogy a kétnyelvű szótárak használatának bemutatását mindig a passzív részzel kell kezdeni (a szótárak ezen része elsősorban a megértést szolgálja, idegen nyelvről anyanyelvre tudunk segítségükkel fordítani), hiszen a passzív szótári részben találjuk meg a legszélesebb körű információt a keresett szóról. Mindezek után következhethet az aktív (vagy produktív) használat bemutatása, amelynek célja idegen nyelvű szövegek létrehozása (vö. Hessky & Bárdosi, 1992; P. Márkus, 2018). A mért eredmények alapján a passzív (vagy receptív) cél jelentősen elmarad az aktív szótárhasználati feladatok mögött, valószínűleg mert ezen célra csak időnként használják a szótárakat. Alacsony értékekkel, de megjelenik a helyesírás ellenőrzése, a kiejtés, valamint a nyelvtani információk szótárból való kikeresése is. Korábbi felmérésekkel összhangban (vö. Dringó-Horváth et al., 2020; Kosem et al., 2018; Lew, 2004; Nied Curcio, 2022; P. Márkus et al., 2023) azt tapasztaltuk, a válaszadó körében a nyelvtani információk szótárból történő kinyerése rendkívül ritka, szinte soha nem használják a szótárakat ilyen célra. Változást lehetne elérni ezeken a területeken a jövőben, ha a szótárhasználat tanításának módszertanát gyakorlati feladatok útján megismertetnénk a nyelvet oktató tanárokkal, melynek eredményeként sokkal tudatosabban és sikeresebben tudnának megfelelni ezen kihívásoknak (vö. Lew & Galas, 2008; Nied Curcio, 2022; P. Márkus & Dringó-Horváth, 2023).

A fent tárgyaltak pontosításának céljából rákérdeztünk arra is, hogy a szótárhasználat tanítása direkt módon hogyan jelenik meg a válaszadók tanóráin. A válaszadók

közül 169 fő (91%) saját bevallása szerint szokott szótárhasználatot tanítani. Gyakoriságot tekintve a legtöbben (99 fő, 53%) évente néhányszor kerítenek sort szótárhasználati ismeretek tanítására, 43 fő (23%) még ennél is ritkábban, csak vizsgák (például érettségi) előtt néhányszor. Rendszeres szótárhasználati foglalkozásokat hetente, illetve havonta rendkívül kevesen (44 fő, 24%) tart, bár eredményesség szempontjából ez a forma lenne a legalkalmasabb. A szótárididaktika marginális szerepe valószínűleg azzal magyarázható, hogy a legtöbb idegen nyelvet oktató tanár (118 fő, 63%) önmagától, autodidakta módon sajátította el ezen készségeket. Mindössze 65 válaszadó (35%) állítja, hogy intézményi keretek között, a középiskolában vagy felsőoktatásban tanult szótárhasználatot. Korábbi és jelen felmérésünk adatai jól illusztrálják, hogy a direkt szótárhasználat tervezett és rendszeres oktatása csak marginálisan van jelen a közoktatásban (vö. P. Márkus, 2020d; P. Márkus & Dringó-Horváth, 2023). Ugyan a hazai közoktatást szabályozó dokumentumokban megjelenik a szótárhasználati készségek fejlesztése, a gyakorlati megvalósítás csak nagyon ritkán valósul meg (vö. a NAT-ra, a kerettantervekre és a tanmenetekre vonatkozóan: Fóris, 2004; P. Márkus, 2020d; a felsőoktatás viszonylatában: Fóris, 2018; Tóth et al., 2022). A jövőre nézve biztató, hogy a szótárhasználat gyakorlati elemei, illetve a lexikográfia elméleti felvetései jelen vannak egyes hazai (például Debreceni Egyetem, Eötvös Loránd Tudományegyetem, Károli Gáspár Református Egyetem), illetve nyugati egyetemek (például Universitát Erlangen-Nürnberg, Universitát Graz, Universitát Wien, University of Leeds) programjában.

Jelen kutatás válaszadói saját bevallásuk szerint tanóráikon megismertetik a diákokat a szótárak felépítésével, és a szótárakban talált információk értelmezésének, illetve szelektálásnak lehetőségeivel. Emellett előkerülnek a különböző keresési technikák, illetve ugyan ritkábban, de a szócikkek felépítésének, kódrendszerének (például hangsúly, nyelvtani kódok, rövidítések) bemutatása is (7. táblázat).

7. táblázat

A szótárismeret, szótárhasználat oktatása (direkt szótárhasználói feladatok)

Célok, feladatok	Átlag	Szórás
Tanóráimnak része, hogy a diákjaim megismerkedjenek a szótár egészének felépítésével (pl. rövidítések jegyzéke, függelékek), rendezési elvével és ezek használatával.	2,15	0,62
Tanóráimnak része, hogy a diákjaim a talált információk megfelelő értelmezését és szelektálását el tudják sajátítani.	2,15	0,63
Tanóráimnak része, hogy a diákjaim a szótári keresést, keresési technikákat sajátítanak el.	2,13	0,60
Tanóráimnak része, hogy a diákjaim megismerkedjenek a szótárak szócikkeinek felépítésével, kódrendszerével (pl. hangsúly, nyelvtani kódok, rövidítések).	2,08	0,63
Tanóráimnak része, hogy a diákjaim a szótárhasználatához kapcsolódóan gyakorolják az ábécérendet.	2,00	0,72

Tanóráimnak része, hogy a diákjaim megismerkedjenek a különböző szótár-típusokkal.	1,90	0,61
Tanóráimnak része, hogy a diákjaim megismerkedjenek a digitális szótárak kiegészítő funkcióival (pl. bővíthetőség, személyre szabhatóság).	1,56	0,65

A tanórákon időnként szerepel még az ábécérend gyakorlása, valamint a különböző szótártípusok ismertetése is. Korábbi felmérések eredményeit megerősítve, a digitális szótárak kiegészítő funkcióinak ismertetése azonban csak rendkívül ritkán jelenik meg a válaszadók tanítási gyakorlatában. Emögött egy téves elképzelés állhat, miszerint a digitális szótárakban egyszerűbb keresni, könnyebben kezelhetők, tehát használatának bemutatása csak idővesztés az egyébként is szűkös időkeretből. Egy másik magyarázat lehet, hogy tanórákon a hagyományos, nyomtatott szótárakra nagyobb hangsúlyt kell helyezni, hiszen a legtöbb nyelvi vizsgán (például érettségi, nyelvvizsga) kizárólag papírszótárt használhatnak a válaszadók. Ennek az elvárásnak joggal szeretne megfelelni a pedagógus, így a vizsgákra való felkészítés folyamatában a papíralapú szótár használatát helyezi előtérbe (ez utóbbit hazai és nemzetközi felmérések is bizonyítják, pl. Nied Curcio, 2022; P. Márkus et al., 2023).

Egyfajta kitekintésként azt is vizsgáltuk, hogy a válaszadóknak mire lenne szükségük ahhoz, hogy a szótárhasználat oktatását erősíteni tudják saját oktatói gyakorlatukban. A válaszok azt mutatják, hogy a szótárhasználat oktatásának előtérbe kerülését leginkább a témához kapcsolódó taneszközök (például iskolai szótárak), oktatási segédanyagok (például munkafüzetek) (171 fő, 92%); emellett továbbképzések (106 fő, 57%); valamint a téma megjelenítésének központi, oktatáspolitikai támogatása segítené elő a leginkább (92 fő, 49%) (ezt több hazai és nemzetközi kutatás is alátámasztja, például Lew 2004; Lew & Galas, 2008; Lew & De Schryver, 2014; P. Márkus & Fajt, 2021; P. Márkus, 2020d).

Következtetések

A 21. század digitális, globális és gyorsan változó világában az egész életen át tartó tanulás képessége, a fejlett média- és információműveltség (benne a szótárak és az online referenciaművek megfelelő használata) elengedhetetlen (M. Pintér, 2019). Sajnos az idegennyelv-oktatás területén nem sikerült ezen új követelményeket teljes mértékben megvalósítani, annak ellenére, hogy a KER utal az említett készségek és kompetenciák fontosságára, emellett számos európai ország oktatási irányelvei is hangsúlyozzák a nyomtatott szótárak, valamint az online referenciaművek használatának fontosságát az idegennyelv-oktatásban. Eredményeink alapján a válaszadók jelentős részének (78%) van nyomtatott szótára, de csupán töredéke (5%) fizet elő valamilyen online szótárra, ami azért is elgondolkodtató, mert az online szótárak szerepe folyamatosan egyre meghatározóbb lesz.

A nyomtatott szótárak utódait, az online szótárakat jobban be kellene építeni a tanórákba, különböző típusú nyelvi feladatok megoldására használva, ezáltal lehetővé tenni a tanulók számára, hogy gyakorlott és tapasztalt felhasználókká váljanak (vö. Gaál, 2016; M. Pintér, 2019). A válaszadók bevallása alapján erősödni látszik a digitális szótárak mobil eszközökön történő használata (például tablet, okostelefon). A

modern lexikográfiai források használatának oktatására tehát égető szükség lenne, az idegen nyelvi kurzusok pedig kiváló lehetőséget nyújthatnak erre a feladatra, azonban az idegen nyelvet oktatók nem feltétlenül kompetens felhasználói az online lexikográfiai forrásoknak. Felmérésünk eredménye jól szemléltette, hogy a tanárok ugyan használják a szótárakat, azonban legtöbbjük (63%) autodidakta módon sajátította el a szótárhasználati készségeket és mivel legtöbbjük több mint tíz éve a pályán van, így valószínűsíthető, hogy inkább nyomtatott forrásokat használtak erre a célra. Következésképpen a szótárhasználat tanítása nem valószínűsíthető meg közvetlenül, először a tanárokat kell felkészíteni a feladatra. A tanárok nyitottak lennének ezen kihívásokra, hiszen a válaszadók többsége (91%) saját bevallása szerint szokott szótárhasználatot tanítani, azonban több időt kellene szánni ezen ismeretek szemléltetésére, hiszen az adatok alapján jelenleg rendszeres szótárhasználati foglalkozásokat hetente, illetve havonta rendkívül kevesen (24%) tartanak – a legtöbben csak évente néhányszor (53%) veszik elő a szótárakat tanórán. A felületes és rendszertelen szótárhasználatot az is mutatja, hogy tanórán például nyelvtani információk szótárból történő kikeresésére szinte soha nem használják a szótárakat. A válaszadók általában klasszikus szövegalkotási tevékenységek esetében (például esszéírás) használják a tanórákon szótárt, azonban ismeretlen szavak kikeresésére, valamint szövegeértésre csak időnként kerül sor. A kapott eredmény az általános szótárdidaktikai elvekkel ellentétes gyakorlatot mutat (vö. Gairns & Redman, 1986; Leaney, 2007; Lew & Galas, 2008; P. Márkus et al., 2023).

A szótárdidaktika oktatási folyamatban való népszerűsítésének egy másik lehetséges módja a kiadók, lexikográfusok és tankönyvek szerzőinek bevonása, akik különböző fórumokon ismeretterjesztő munkát végezhetnének, például interaktív, online, a szótárhasználat tanítására használható segédanyagokat állíthatnának össze. Végezetül, a lexikográfiai projektek résztvevőinek, szerkesztőiknek, lexikográfusoknak új források összeállításánál jobban figyelembe kellene venniük a szótárhasználati kutatások friss eredményeit, így a potenciális felhasználók (jelen esetben az idegennyelv-tanulók) speciális igényeit figyelembe véve, korcsoportok szerint, felhasználóbarát, online, interaktív szótárak születhetnének.

A jelen tanulmányban bemutatott kutatás eredményei bizonyos korlátokkal kezelendők. Egyik oka, hogy a tanulmány kvantitatív kutatási módszeren alapult, amely önbevalláson alapuló kérdőíves felmérést tartalmazott. A kvantitatív és kvalitatív módszerek kombinációja bizonyosan megbízhatóbb következtetésekhez vezethetett volna. Ezenkívül a felmérés során kényelmi mintavételi eljárást alkalmaztunk, amely az eredményeket szintén befolyásolhatta.

Támogatónyilatkozat

A tanulmány megjelenését a Károli Gáspár Református Egyetem Bölcsész- és Társadalomtudományi Kara támogatta, a 20736B800 számon regisztrált, Elméleti és kísérletes nyelvészeti kutatások című kutatási pályázat keretében.

IRODALOM

- Atkins, B. T. S. & Varantola, K. (1997). Monitoring dictionary use. *International Journal of Lexicography*, 10(1), 1–45.
- Augustyn, P. (2013). No Dictionaries in the Classroom: Translation Equivalents and Vocabulary Acquisition. *International Journal of Lexicography*, 26(3), 362–385. <http://doi.org/10.1093/ijl/ect017>
- Bae, S. & Nesi, H. (2014). ‘Korean and English ‘dictionary’ questions: what does the public want to know?’ *Lexicography* 1, 53–71, <https://link.springer.com/article/10.1007/s40607-014-0002-3>
- Dringó-Horváth, I. (2017). Digitális szótárak – szótárdidaktika és szótárhasználati szokások. *Alkalmazott Nyelvtudomány*, 17(5), <http://alkalmazottnyelvtudomany.hu/wordpress/wp-content/uploads/DringoHorvath.pdf>
- Dringó-Horváth, I, P. Márkus, K. & Fajt, B. (2020). Szótárhasználati ismeretek vizsgálata német és angol szakot végzettek körében. *Modern Nyelvoktatás*, 26(4), 16–38.
- Fajt, B. (2022). A nyelvtanulás támogatása szótárak segítségével: három kétnyelvű szótár kritikai összehasonlítása. *Modern Nyelvoktatás*, 28(1–2), 36–50. <https://doi.org/10.51139/monye.2022.1-2.36.50>
- Fajt, B. & P. Márkus, K. (2023). Angol és német nyelv és nyelvtanár szakos hallgatók szótárhasználati szokásainak és a szótárhasználat oktatásához kapcsolódó attitűdjeinek modellezése. *Alkalmazott Nyelvtudomány*, 23(1), 120–131.
- Fóris, Á. (2004). Lexikográfia a Nemzeti Alaptantervben. *Iskolakultúra*, 14(5), 62–72.
- Fóris, Á. (2018). *Lexikológiai és lexikográfiai ismeretek magyar (mint idegen nyelv) tanároknak*. Károli Gáspár Református Egyetem – L’Harmattan Kiadó.
- Gaál, P. (2016). *Online szótárak és használóik: Onlineszótár-használati kutatások, online szótárak értékelési és minősítési szempontjai*. Doktori disszertáció. Pécs.
- Gaál, P. (2022). Elektronikus, online vagy digitális szótár? – a lexikográfia terminológiai kérdései. In Navracscics, J. & Bátyi, Sz. (szerk.), *Nyelvek, nyelvváltozatok, következmények II.: Fordítástudomány, terminológia, retorika, kognitív nyelvészet, kontrasztív nyelvészet, interkulturális kommunikáció, névtan*. Akadémiai Kiadó. mersh.hu
- Gairns, R. & Redman, S. (1986). *Working with words: A guide to teaching and learning vocabulary*. Cambridge University Press.
- Gonda, Zs. (2009). A szótárhasználati kompetencia elsajátítása és fejlesztése. *Anyanyelv-pedagógia*, 2(2), <http://www.anyanyelv-pedagogia.hu/cikkek.php?id=160>
- Hartmann, R. R. K. (1999, szerk.). *Dictionaries in Language Learning*. Free University/FLC/TNP.
- Hessky, R. & Bárdosi, V. (1992). Frazológiai egységek szótári leírásának kérdései. *Filológiai közlöny*, 38(1–2), 103–113.
- Jakubowski, M. (2001). *The use of dictionaries by high school learners: The place of the monolingual and bilingual dictionary in the learning process*. szakdolgozat, Adam Mickiewicz University.
- Kosem, I., Lew, R., Müller-Spitzer, C., Ribeiro Silveira, M. & Wolfer, S. (2018). The image of the monolingual dictionary across Europe. Results of the European survey of dictionary use and culture. *International Journal of Lexicography*, 32(1), 92–114. <https://doi.org/10.1093/ijl/ecy022>
- Lew, R. (2004). *Which dictionary for whom? Receptive use of bilingual, monolingual and semi-bilingual dictionaries by Polish learners of English*. Motivex. https://repozytorium.amu.edu.pl/bitstream/10593/655/1/Lew_2004_book.pdf
- Lew, R. (2016). Dictionaries for Learners of English. *Language Teaching* 49(2), 291–294. <https://doi.org/10.1017/S026144481500049X>
- Lew, R. & De Schryver, G-M. (2014). Dictionary users in the digital revolution. *International Journal of Lexicography*, 27(4), 341–359. <https://doi.org/10.1093/ijl/ecu011>

- Lew, R. & Galas, K. (2008). Can Dictionary Use be Taught? The Effectiveness of Lexicographic Training for Primary School Level Polish Learners of English. In Bernal E. & J. DeCesaris (szerk.), *Proceedings of the XIII EURALEX International Congress* (pp. 1273–1285), Universitat Pompeu Fabra, .
- Magay, T. (2006). Tanulói szótárak múlt és jelen. In Magay, T. (szerk.) *Szótárak és használók. Lexikográfiai füzetek 2* (pp. 57–94). Akadémiai Kiadó.
- M. Pintér, T. (2019). Digitális kompetenciák a felsőoktatásban. *Modern Nyelvoktatás*, 25(1), 47–59.
- Margalitadze, T. (2018). Once Again Why Lexicography is Science. *Lexikos*, 28, <https://doi.org/10.5788/28-1-1464>
- Margalitadze, T. (2020). Language and Ecology of Culture. *Lexicographica*, 36, De Gruyter, <https://doi.org/10.1515/lex-2020-0012>
- Margalitadze, T. & Meladze, G. (2023). How to Solve Problems in Dictionary Use: The Georgian Case. *Lexikos*, 33.2: 63–78. <https://doi.org/10.5788/33-2-1840>
- Nied Curcio, M. (2022). Dictionaries, foreign language learners and teachers. New challenges in the digital era. In Klosa-Kückelhaus, A., Engelberg S., Möhrs Ch. & Storjohann, P. (szerk.), *Dictionaries and society: Proceedings of the XX EURALEX International Congress, 12–16 July 2022*. (pp. 71–84.), IDS-Verlag.
- P. Márkus, K. (2018). Szótárhasználati munkafüzetek az oktatásban – Gyerekszótárak. *Gyermeknevelés*, 6(3), 123–134. <https://doi.org/10.31074/20183123134>
- P. Márkus, K. (2019a). Szótárak – Kezdetektől napjainkig. In: Furkó, P. & Szathmári, É. (szerk.), *Népszerű tudomány, tudománynépszerűsítés* (pp. 146–155). KRE – L'Harmattan Kiadó.
- P. Márkus, K. (2019b). Szótárhasználati munkafüzetek az oktatásban – használatban a Tanulószótárak. *Modern Nyelvoktatás*, 25(2), 42–62.
- P. Márkus, K. (2020c). A lexikográfia oktatásának lehetőségei a felsőoktatásban. In M. Pintér, T. & P. Márkus, K. (szerk.), *Az ige vonzásában: Lexikográfiai, fordítástudományi tanulmányok és köszöntők Magay Tamás 90. születésnapjára* (pp. 53–63). Tinta Könyvkiadó.
- P. Márkus, K. (2020d). A szótárhasználat jelene és jövője a közoktatásban – a nyelvoktatást szabályozó dokumentumok és segédanyagok tükrében. *Modern Nyelvoktatás*, 26(1–2), 59–79.
- P. Márkus, K. (2022). Jógyakorlatok szerepe a szótárhasználatban. *Modern Nyelvoktatás*, 28(3–4), 92–109. <https://doi.org/10.51139/monye.2022.3-4.92.109>
- P. Márkus, K., Fajt, B. & Dringó-Horváth, I. (2021). A célnyelv hatása a szótárhasználati szokásokra. *Alkalmazott Nyelvtudomány*, 11(1), 157–172. doi:<http://dx.doi.org/10.18460/ANY.2021.1.010>
- P. Márkus, K. & Fajt, B. (2021). Anglisztika szakos hallgatók szótárhasználati szokásai egy interjúkutatás eredményei. *Új Pedagógiai Szemle* 71(9–10), 24–41. <http://upszonline.hu/index.php?article=710910008>
- P. Márkus, K. & Dringó-Horváth, I. (2023). Developing Dictionary Skills through Monolingual and Bilingual English Dictionaries at Tertiary-level Education in Hungary. *Lexikos*, 33(1), 350–381. <https://doi.org/10.5788/33-1-1821>
- P. Márkus K., Fajt, B. & Dringó-Horváth, I. (2023). Dictionary Skills in Teaching English and German as a Foreign Language in Hungary: A Questionnaire Study, *International Journal of Lexicography*, 36(2), 173–194, <https://doi.org/10.1093/ijl/ecad004>
- Richards, J. & Rodgers, T. (2014). *Approaches and Methods in Language Teaching*. Cambridge University Press. <https://doi.org/10.1017/9781009024532>
- Rundell, M. (2015). From Print to Digital: Implications for Dictionary Policy and Lexicographic Conventions. *Lexikos* 25, 301–322. <https://doi.org/10.5788/25-1-1301>
- Snell-Hornby, M. (1987). Towards a learner's bilingual dictionary. In Cowie, A. P. (szerk.). *The Dictionary and the Language Learner. Papers from the EURALEX Seminar at the University of Leeds* (pp. 159–170), 1–3 April 1985. <https://doi.org/10.1515/9783111340500-014>
- Takács, Sz. (2016). *Bevezetés a matematikai statisztikába: Elmélet és gyakorlat*. Antaresz Kiadó.

- Takács, Sz. (2017). *Bevezetés a matematikai statisztikába 2.: Többváltozós statisztikai módszerek*. Antarész Kiadó.
- T. Kárász, J., Nagybányai Nagy, O., Széll, K. & Takács, Sz. (2022). Cronbach-alfa: vele vagy nélküle? *Magyar Pszichológiai Szemle* 77(1), 81–98. <https://doi.org/10.1556/0016.2022.00004>
- Tóth, Á., P. Márkus, K. & Pődör, D. (2022). Lexikográfia és szótárdidaktika az angol tanárképzésben & helyzetkép. In Eöry, V. & Tóth, Á. (szerk.), *A szótár az oktatásban: A lexikográfiától a szótárhasználatig* (pp. 27–60). Tinta Könyvkiadó.

Források

- CSCE = *Conference on Security and Co-operation in Europe*: Final Act, Aug. 1, 1975
- Európa Tanács (2018). *Common Europe Framework of Reference for Languages: learning, teaching, assessment. Companion volume with new descriptors*. Strasbourg. <https://rm.coe.int/cefrcompanion-volumewithnewdescriptors2018/1680787989>
- KER (2002). (Közös Európai Referenciakeret – magyar változat) http://www.nyak.hu/nyat/doc/ker_2002.asp
- Leaney, C. (2007). *Dictionary activities*. Cambridge University Press. <https://doi.org/10.1017/CBO9780511497674>
- P. Márkus, K. (2020a). *Szótárhasználati munkafüzet – Angol tanulószótár*. Maxim Könyvkiadó.
- P. Márkus, K. (2020b). *Szótárhasználati munkafüzet – Angol gyerekszótár*. Maxim Könyvkiadó.

Dictionary didactics in public education. Dictionary use habits and dictionary teaching practices of foreign language teachers – results of a quantitative research

The present study is the concluding part of a series of papers in which I attempted to present the possibilities of integrating reference works and learning tools (e.g. learner's dictionaries, dictionary workbooks) into teaching. To conclude, I will present the results of a survey on practising teachers' attitudes towards dictionary use and dictionary didactics. The research shows that a significant proportion of respondents have print dictionaries, but only a small proportion reported subscribing to an online dictionary. In addition, there seems to be an increase in the use of digital dictionaries on mobile devices. Concerning education, most respondents have acquired dictionary skills in a self-taught way, but they still teach dictionary use: very few have regular dictionary sessions; most of them only use dictionaries a few times a year in class. The results of this piece of research provide a more precise definition of the areas for future development, while at the same time setting a guiding direction for new learning methods.

Keywords: dictionary use, dictionary didactics, reference works, learning tools